

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

На правах рукопису

Кравець Ганна Василівна

УДК: 323.27:93

**РЕВОЛЮЦІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЗМІНИ ВЕКТОРА
ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ**

Спеціальність 23.00.02 – політичні інститути та процеси

**Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата
політичних наук**

Науковий керівник:

Дунаєва Лариса Миколаївна -

доктор політичних наук, професор

Одеса – 2013

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3-8
Розділ 1. Теоретико-методологічні засади здійснення політичного процесу в сучасному світі	
1.1. Ступінь наукової розробки проблеми.....	9 - 23
1.2. Сучасний політичний процес: зміст, механізм та умови здійснення.....	24 - 42
1.3. Особливості здійснення політичного процесу в умовах пострадянського простору.....	43 – 63
<i>Висновки до розділу</i>	64 - 65
Розділ 2. Революція та її місце в політичному процесі: історичні та теоретичні аспекти	
2.1. Еволюція уявлень про революцію в світовій суспільно-політичній думці.....	66 - 81
2.2. Політологічні теорії революції.....	82 - 104
2.3. Механізм здійснення революцій.....	104 - 120
<i>Висновки до розділу</i>	121 - 123
Розділ 3. Місце та роль «кольорових» революцій в політичному процесі сучасних пострадянських країн	
3.1. Основні політологічні підходи до вивчення «кольорових» революцій.....	124 - 146
3.2. «Кольорові» революції як механізм трансформації сучасних політичних режимів.....	146 - 166
3.3. Перспективи подальшого застосування революцій в сучасному політичному процесі.....	166 – 184
<i>Висновки до розділу</i>	185 - 187
ВИСНОВКИ.....	188 - 195
ЛІТЕРАТУРА.....	196 - 214

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю аналізу причин, механізмів та результатів суспільних, у тому числі й політичних трансформацій – переходів політичного і загалом суспільного ладу з одного якісного стану в інший. Упродовж двох останніх століть в дослідженнях такого роду домінувала революційна парадигма, хоча й досить часто критикувалася за свій насильницький характер та радикалізм.

Кінець ХХ ст. – початок ХХІ ст. ознаменувався крахом комуністичної ідеології, крахом Радянського Союзу як уособлення тоталітаризму й захопленням молодих країн, новоутворених на базі колишніх радянських республік, демократичною ідеєю. Молоді держави, що мали спільне минуле та загальну мету – розбудову демократії, під спрямовуючою дією країн Європейського Союзу та США, знову звернулися до практики революційних перетворень. Такі визначення як «оксамитова революція», «кольорова революція», «революція троянд», тощо стали ознакою часу та певного географічного простору – території Східної і Південної Європи, та відповідно предметом дослідження окремого напрямку політичної науки – транзитології.

В межах даного напрямку досліджень, а також низки інших наукових праць демократичний перехід в країнах пострадянського простору стає предметом постійного аналізу, хоча комплексних політологічних досліджень досить мало. Кожна з країн має свій досвід перетворень, свої національні особливості переходу, однак спільним для всіх країн є використання саме революції як механізму зміни вектора політичного процесу, способу зміни влади та масштабних перетворень в державі. Головною особливістю даного процесу став ненасильницький характер перетворень, інший контекст застосування революції як форми політичних змін та можливість моделювання революцій на замовлення опозиційних сил, що поставило під сумнів сам термін «революція».

Отже, на сьогоднішній день перед політичною наукою стоїть наукове завдання теоретичного обґрунтування терміну «революція» як форми здійснення політичних змін в суспільстві, її місця в сучасному політичному процесі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана на кафедрі соціальних теорій Інституту інноваційної та післядипломної освіти ОНУ імені І. І. Мечникова в межах науково-дослідницької теми «Трансформаційні процеси в Україні: основні проблеми та їх вирішення» (номер держреєстрації: 0110U001038), одним із виконавців якої є дисертант.

Мета і задачі дослідження. *Мета роботи* – визначення революції як механізму зміни вектора політичного процесу та обґрунтування перспектив її подальшого застосування в політичній практиці.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі **задачі**:

- проаналізувати стан наукової розробки проблеми в межах сучасної політичної науки;
- з'ясувати зміст, механізм та умови здійснення сучасного політичного процесу;
- визначити особливості здійснення політичного процесу в умовах пострадянського простору;
- простежити еволюцію уявлень про революцію в світовій суспільно-політичній думці;
- проаналізувати основні політологічні теорії революції.
- визначити механізм здійснення революцій в сучасних умовах;
- проаналізувати основні політологічні підходи до вивчення «кольорових» революцій;
- дослідити «кольорові» революції як механізм трансформації сучасних політичних режимів;
- визначити перспективи подальшого застосування революцій в сучасному політичному процесі.

Об'єктом дисертаційного дослідження виступає сучасний політичний процес в країнах пострадянського простору.

Предметом дослідження є революція як механізм зміни вектора сучасного політичного процесу.

Методологічною основою даного дисертаційного дослідження є як загальнонаукові, так і спеціальні методи пізнання. При побудові дисертаційного дослідження автор роботи спиралася на діалектичну методологію дослідження та дедуктивний метод викладення матеріалу, тобто будувала дослідження шляхом руху від загального до часткового, що дає змогу рухатися від загального визначення терміну «революція» зі всіма її характерними рисами до з'ясування сучасного змісту даного поняття, визначення місця в сучасному політичному процесі.

Застосування аналітичного методу дозволило якісно проаналізувати літературні джерела, які накопичила наукова думка щодо визначення теоретичних засад здійснення революцій в суспільстві, практики їх застосування в умовах демократичного переходу в країнах пострадянського простору та в Україні зокрема. Аналітичний метод також сприяв виявленню прогалин в наукових знаннях про сучасну революцію та обґрунтуванню необхідності проведення даного наукового дослідження.

Застосування аналітичного методу разом з порівняльним дозволило автору якісно підійти до аналізу політологічних підходів щодо визначення революції в сучасній політичній теорії та практиці, виявити сучасні тенденції в політологічних дослідженнях за цією проблематикою та визначити революцію як сучасний механізм політичних змін.

Крім того, при дослідженні окремих тем застосовувалися системний, порівняльний, історичний методи тощо. Системний підхід дозволив якісно проаналізувати сутність та зміст сучасного політичного процесу, показати місце та роль революції в ньому.

Порівняльний аналіз дозволив виявити спільне та відмінне в тлумаченні терміну «революція» в різні часи та в різних країнах світу,

виявити спільні риси в «оксамитових» та «кольорових» революціях, порівняти досвід та наслідки їх застосування в різних країнах пострадянського простору, зокрема в Грузії, Україні, Киргизії, тощо.

Історичний метод дозволив ґрунтовно підійти до вивчення еволюції поняття «революція» в історії світової суспільно-політичної думки, а також показати відмінності в місці та ролі революцій в політичному процесі в різні періоди розвитку людства.

При дослідженні сучасного політичного процесу автор роботи спиралася на методологію неінституціонального підходу, а також на структурно-функціональний метод щодо визначення структури механізму зміни вектора політичного процесу, в якості якого визнано сучасну революцію.

Наукова новизна одержаних результатів. В ході даного дослідження отримано результати та висновки, які мають певну наукову новизну.

Вперше:

- обґрунтовано доцільність розгляду революції як сучасного механізму зміни вектора політичного процесу, який має свою чітко структуровану послідовність застосування певних дій, як правило ненасильницького характеру, спрямованих на зміну діючої влади та вектора всього політичного процесу в даному суспільстві;
- доведено можливість розгляду революції як певного політичного проекту щодо зміни політичної влади в країні, який носить характер політичної технології, що має за основу маніпуляції масовою свідомістю та використанням ЗМІ для впровадження проект-революцій в життя;
- визначено перспективи подальшого застосування революцій в політичній практиці сучасних держав в якості механізму зміни політичного режиму, а отже, й змісту політичного процесу, в тому числі й шляхом політтехнологій;

- запропоновано комплекс заходів щодо запобігання штучним революціям в політичній практиці країн пострадянського простору, серед яких найвагомішими визнано інститут парламентаризму, прозорих виборів та необхідність зміцнення культурних символів, які розділяє більшість даного суспільства.

Вдосконалено:

- знання про революцію як форму проведення політичних змін в суспільстві, визначено її сучасний зміст як механізму зміни влади в державі та відхід від традиційних для неї насильницького характеру та радикалізму;
- вчення про демократичний перехід в країнах пострадянського простору, зокрема в частині застосування революції як провідного механізму зміни влади та політичного режиму в них, а також особливостей впровадження революцій в країнах Східної Європи («оксамитові революції») та в країнах колишнього СРСР («кольорові революції»);
- теорія політичного процесу в частині знання про її сучасний зміст, структуру, акторів та механізм зміни його вектора шляхом застосування революцій;
- теоретичні уявлення про сучасні засоби маніпуляції свідомістю людей, зокрема через вплив Інтернету та ЗМІ, які використовуються політтехнологами для розробки штучних проектів революцій на замовлення опозиційних сил сучасних країн – молодих демократій.

Уточнено:

- поняття «революція» в політичній теорії, зокрема уточнено зміст, завдання та механізм її протікання в сучасних політичних умовах»
- знання про демократичний перехід в країнах пострадянського простору;

- теоретичні уявлення про місце та роль революцій в сучасному політичному процесі на пострадянському просторі та в Україні зокрема.

Практичне значення одержаних результатів. Результати, отримані в ході дослідження, можуть бути використані представниками діючої влади та опозиції при формуванні власної політичної стратегії дій. Висновки даного дослідження можуть бути корисними для законодавців, які розробляють політичну реформу в Україні.

Теоретичні узагальнення, висновки і пропозиції дисертації можуть бути матеріалом для подальших наукових досліджень і дискусій з проблем політичних трансформацій в сучасних країнах пострадянського простору, а також з питань демократичного переходу та можливостей політтехнологій щодо їх впливу на політичний процес. Матеріали дисертації можуть бути використані при викладанні навчального курсу з теорії політології, порівняльної політології, політичної конфліктології.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації викладені автором у виступах на науково-практичній конференції «Ольвійські читання» (м. Миколаїв, 21-22 квітня 2010 р.), міжнародній науково-практичній конференції молодих викладачів та аспірантів «Сучасні проблеми розвитку України в умовах глобалізації» (м. Одеса, 16 квітня 2011 р.), Третій Всеукраїнській науково-практичній конференції «Ціннісний вимір політичної діяльності: проблеми політичного вибору в сучасному українському суспільстві» (м. Херсон, 26-28 квітня 2012 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення дисертації знайшли відображення у 5 наукових публікаціях, які визнано фаховими з політичних наук.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку літератури, який налічує 196 джерел як вітчизняних, так і зарубіжних авторів (18 стор.) Загальний обсяг роботи складає 195 сторінок.

ВИСНОВКИ

Аналіз теоретичних, історичних та практичних аспектів застосування революції як механізму зміни вектора сучасного політичного процесу дозволяє висловити наступні висновки, які мають теоретичне та практичне значення та свідчать про новизну даного дослідження.

1. Революція як соціальна масштабна подія, що призводить до корінних змін в суспільстві в межах сучасної політичної теорії та практики значно трансформувала своє тлумачення й зараз під такою розуміють ненасильницькі дії, політичну технологію зміни вектора політичного процесу як вистави, що поєднує політичні інструменти з елементами впливу на масову свідомість. Практика застосування революцій як форми демократичного переходу в країнах пострадянського простору довела факт зміни змісту та форми протікання революції, перетворивши її на механізм зміни влади, внаслідок чого змінюється не стільки політичний режим, а лише владна еліта, яка формує вектор всього національного політичного процесу як його провідний суб'єкт.

Головною особливістю сучасних революцій в даному аспекті є її технологічний аспект, отже, можливість її застосування в політичній практиці за суб'єктивною волею певної групи, що підтверджує значення революції саме як механізму зміни політичного процесу, а не докорінних змін в свідомості та цінностях суспільства. Такий інструментальний підхід визначає революцію як певний набір дій, процедур та правил їх проведення, коли революція формується як вистава, де участь беруть великі маси людей, сформовані за допомогою засобів впливу на їх свідомість через ЗМІ, а найбільш вдалий час для їх застосування – ненасильницький за своєю природою політичний інститут – вибори. Легітимна можливість та демократична природа застосування даного сценарію зміни влади перетворює революцію на дієвий механізм змін вектора політичного процесу

в межах сучасних національних держав, що особливо актуалізується в період соціально-економічних криз, коли суспільство вимагає від влади докорінних, радикальних змін.

2. Аналіз теоретико-методологічних засад здійснення політичного процесу в сучасному світі свідчить про постійну актуальність наукового пошуку в даному напрямку політологічних досліджень, де особливої уваги потребують «країни пострадянського простору», де відбувається специфічний, притаманний тільки даній групі країн політичний процес. Саме пострадянські країни своєю появою завдячують новому поштовху в розвитку політичного процесу світового масштабу, що отримало назву третьої хвилі демократизації.

Головною особливістю політичного процесу в пострадянських країнах стало тоталітарне, а не традиційне для транзитології авторитарне минуле даних країн, а на зміст та послідовність політичного процесу суттєво вплинули національні еліти, їх неспроможність до зміни свідомості та відмови від минулого.

3. Дослідження історичних аспектів революції довело, що розуміння та вжиток поняття «революція» в різні історичні періоди мало свої особливості. Уперше з'являється в християнській літературі, в добу Середньовіччя переноситься в політичне життя і використовується в значенні «реставрація», відновлення політичного режиму, а пізніше – для вказівки на цивільний безлад і зміну влади. Англійська та Французька революції значно вплинули на теорію революції, визначивши нове місце революцій в історичному процесі, перетворивши її на ідеологічну цінність та одиничну історичну подію. Лише у XVIII ст. термін «революція» набуває соціального контексту, починає використовуватися в описі епохальних проривів, фундаментального «перетворення суспільства суспільством», а на початку XIX ст. поглиблюється наукове дослідження поняття «революція», вводиться класифікація політичних революцій, з'являються перші спроби сформулювати

грунтовну, універсальну теорію революції та розробити дієвий механізм її здійснення.

4. Сучасна теорія революцій як частина загальної теорії політики налічує чимало теорій (наукових шкіл), серед яких найвагомішими вважають: біхевіористську (П. Сорокін), яка зосереджується на причинах «революційного відхилення в поведінці людей» в сфері основних, базових потреб і інстинктів людини; психологічні теорії (Дж. Девіс, Т. Гарр), які концентруються на проблемі комплексних мотиваційних орієнтацій; структурні (Т. Скокпол), які переймаються специфічними стосунками між громадянами і державою, шукаючи причини революції на соціальному рівні, та політичні теорії (Ч. Тіллі), які революцію розглядають лише як політичний феномен, що виникає як результат порушення балансу влади і боротьби суперників за управління державою.

Окрему роль відводять теоріям революції К. Маркса та В. Леніна. Якщо в основу марксистської моделі революції лягло уявлення про провідну роль економічних процесів в розвитку суспільства та про політичну боротьбу, то в ленінському варіанті диктатура пролетаріату не була домінуючою, а революція бачилася на соціалістичний манер. Саме остання концепція революції стала домінуючою в ХХ ст. та сформувала цілу низку країн, що отримали назву соціалістичного табору. Уособленням нового підходу до тлумачення революцій вважають концепцію Грамши, згідно якої саме руйнування культурних символів, що втратили авторитет (радянський спосіб життя), і пояснює появу цілої низки «оксамитових революцій» на теренах пострадянського простору.

5. Сучасна політична теорія в якості механізму здійснення політичних революцій визнає набір політичних дій, інструментів, подій, процедур та правил, які об'єднані спільною метою – впровадженням в життя ідеалів даної революції. Всі ці структурні елементи здійснення революції як форми політичних змін необхідно систематизувати та визначити послідовність застосування на практиці, що формує структуру революції. Структурно

механізм здійснення сучасних революцій виглядає як набір фаз (стадій, етапів), що послідовно змінюють та продовжують один одного: революційна ситуація – безпосереднє здійснення виступу народних мас (отримання влади) – перетворення після захоплення влади.

Поняття «революційна ситуація» визначається як нестійкий суспільний стан, за якого достатньо невеликого поштовху в потрібному напрямку, щоб «процес пішов», виникли зміни, що свідчать про початок революції. Революційна ситуація має свої внутрішні фази протікання: незадоволеність широких верств населення у вигляді постійних протестів; наростання невдоволеності та її трансформація у організовані або спонтанні дії, спрямовані на руйнування існуючої системи влади; об'єднання всіх невдоволених соціальних груп у єдину силу, і, нарешті, розповсюдження невдоволеності на усі верстви населення.

Наступною фазою в механізмі революції виступає безпосереднє здійснення виступу народних мас, яке в сучасних умовах «оксамитових революцій» свідчить про перевагу саме ненасильницьких способів, коли під прямим тиском опозиції та мас вищі органи вже непрацюючої влади самі відмовляються від повноважень на користь народу і таке положення закріплюється рішеннями існуючих законодавчих та судових органів або ж референдумом.

Найбільш вагомою фазою (стадією) протікання революції вважається остання – стадія здійснення перетворень в суспільстві після захоплення влади. В межах даної стадії виділяють п'ять етапів: (1) здійснення революційних змін; (2) прийняття нових рішень про зміни в соціальному просторі, в економічних та культурних відносинах, які б відповідали надіям революційних мас; (3) створення нових або трансформація старих органів влади за рахунок поповнення їх революціонерами, але за професійною, а не політичною ознакою; (4) посиленням порушень в роботі системи управління, що призводить до реанімації раніше існуючих органів, хоча і під новими назвами; (5) поступова заміна кадрів серед тих, хто не може

впоратися з керівною роботою та перерозподіл влади між кланами та групами, що виникли в результаті революції.

6. Для аналізу політичних трансформацій, які мали місце в політичних системах країн пострадянського простору, транзитологія як окремий напрям політологічних досліджень, пропонує термін «демократичний перехід», який поєднує революційні завдання замінити один суспільний чи політичний лад на інший з еволюційними методами їх досягнення, внаслідок чого поняття «революція» зазнає суттєвих змін, зокрема призведе до появи таких термінів як «оксамитові» та «кольорові революції».

Під «оксамитовими революціями» розуміється один зі способів повалення комуністичних режимів: від поступових реформ до насильницького усунення старої влади через народне повстання, які відбулися переважно в країнах з порівняно м'якими авторитарними режимами, де стався розпад правлячої еліти та напередодні революцій спостерігався низький рівень життя й мала місце консолідація опозиційних сил демократичної та патріотичної спрямованості.

На відміну від «оксамитових», «кольорові революції», які історично були пізніше за «оксамитові» та охопили країни колишнього СРСР, мали ненасильницький характер протікання, коли боротьба велася психологічною, соціальною, економічною та політичною зброєю за допомогою великих мас народу, ґрунтувалася на невдоволеності мас і часто в якості детонатора соціального вибуху використовували вибори.

7. За своєю суттю «кольорові революції» революціями по суті не були, оскільки основи влади вони не змінюють, а лише змінюють поосібно тих, хто стоїть на верхній її сходинці на момент здійснення революції. Сучасні революції виступають як механізм зміни політичного режиму, як сучасна технологія зміни влади - політична вистава, заснована на нових методах маніпуляції свідомістю людей, що забезпечують настільки надійний контроль за поведінкою мас, що за допомогою натовпу можна провести революцію.

Як вистава революція має певну технологічну схему, деталі і наповнення якої можуть мінятися, але «скелет» залишається єдиним. Перша вимога - відбір людини – вождя революції, яка має бути прихильна демократичним цінностям і ідеалам свободи. Другий елемент технології - створення територіального анклав, коли усередині країни формується територія, де кандидат отримує безумовну підтримку. Третє завдання - впровадження в масову свідомість і закріплення там декількох простих стереотипів, що відповідають формулі непорушної істини: «вороги проти наших». Це загальне правило усіх революцій.

Після того, як образ колективного ворога народу створений, впродовж деякого часу робиться «первинний підігрів ситуації». Підбирається «доказова база», яка завдяки ЗМІ збуджує емоції. Наступний етап – створення і енергійне впровадження зовнішньої ознаки «наших» (троянди і прапор з хрестами – в Грузії, «помаранчеве» – на Україні, помітні художні символи). Для об'єднання «наших» у свідомість впроваджується образ «неминучої перемоги». Усе це разом переводить натовп в режим керованого колективного збудження. Потім відбувається миттєвий і масовий вибух обурення, що переростає в масове натхнення, в загальну ейфорію людей.

Наступним кроком стає створення нестерпних умов для роботи державних органів, яке зображується як боротьба за демократію. На тлі цього поетапного розвитку подій так само поетапно розігрується вистава з «невизнанням підсумків голосування». Якщо ж виникає непередбачена протидія, тоді звертаються за підтримкою до потужних агентів впливу з-за кордону, передусім, з боку тих сил, які і уповноважені легітимувати зміну влади.

8. В країнах пострадянського простору загроза виникнення кольорових революцій залишаються актуальними для багатьох країн, зокрема Росії, Казахстану та в Україні, що пов'язано з характерним зниженням авторитету домінуючого владного культурного контексту політичної дійсності, а застосування та поширення сучасних засобів комунікації та впливу на

свідомість людей формують сприятливі умови для вибуху соціальних невдоволень. Наявність харизматичних лідерів та бажання певної групи людей отримати владу підсилюють можливості застосування саме революції як механізму зміни політичної влади в суспільстві.

На практиці в даних країнах формуються всі ознаки революційної ситуації, коли зростає, в тому числі і за рахунок технологій маніпуляції свідомістю, невдоволеність широких верств населення політичною та соціально-економічною ситуацією в країні, відбувається значне зниження рівня життя, а виступи опозиційних сил придушуються. Не вистачає лише детонатора для вибуху, хоча вибори в даних країнах відбуваються вчасно та регулярно і кожного разу супроводжуються шлейфом нечесно та непрозоро проведених процедур голосування, загрози невизнання їх результатів з боку громадськості. Саме таку ситуацію спостерігали в 2012 році в Росії під час проведення парламентських та президентських виборів, загроза таких самих подій є і в Україні.

9. Для запобігання вибуху нових кольорових революцій та використання їх в якості технологічної вистави для зміни влади сучасна політична теорія пропонує посилювати авторитет культурних символів, яких додержується діюча влада, не розмивати їх контекст та не піддавати їх сумніву та критиці в ЗМІ, а також посилювати роль парламенту як майданчика для представництва інтересів всіх прошарків суспільства. Ще одним напрямком в даному аспекті є забезпечення прозорості та відкритості інституту виборів в державі, уникнення можливості їх використання як детонатора політичних невдоволень. Не останню роль в даному аспекті відіграє зовнішня ситуація навколо країни. Теорія регіональної дифузії спрацьовує як певний фон, що формується в країнах, що оточують державу, й підштовхують суспільство та опозиційні сили до аналогічних змін. Тому дружні стосунки з сусідніми державами, де вже відбулися демократичні перетворення, також позитивно вплинуть на перебіг подій та спричинять демократичні трансформації по суті, а не за формою.

10. Сучасна революція як спосіб та механізм демократичного переходу залишається актуальним та працюючим механізмом політичних трансформацій. Оксамитовий, тобто ненасильницький спосіб політичних трансформацій, перетворює її на дієвий механізм зміни політичного режиму, оскільки повертає революцію в її первинне значення – як докорінних змін у конституційному ладі, всьому політичному процесі в цілому. Саме ця ознака масштабності змін актуалізує революцію та робить її більш бажаною в сучасному суспільстві, особливо в умовах глибинної світової кризи соціально-економічного та політичного життя.

Застосування технологічного, театрального підходу як певного проекту, вистави щодо зміни одної еліти при владі іншою, без суттєвих змін, з одного боку, вихолощує зміст даного терміну в політичній теорії, а з іншого, навпаки, повертає до первинного його змісту, коли суспільство відчуває необхідність докорінних, системних зрушень, які носили б саме радикальний характер. Отже, можна сподіватися, що в найближчому майбутньому відбудеться свого роду повернення революції в своє лоно, коли під нею будуть розуміти докорінні зміни, пов'язані не просто зі зміною політичної влади та політичного процесу, а зміни всього соціально-культурного контексту та свідомості людей, як бажаний вектор змін політичного процесу та всього способу життя.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрусяк Т. Історія політичних і правових вчень : [навч. посібник] / Тетяна Андрусяк. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 220 с.
2. Анохин М. Г., Комаровский В. С. Политика: возможность современных технологий / М. Г. Анохин , В. С. Комаровский. - М.: РАГС, 1998. – 64 с.
3. Багдасаров Ф. К. Авторитарные и демократические тенденции в политической жизни современной России : дис. ... канд. полит. наук. : 23.00.02 / Феликс Константинович Багдасаров. – Москва, 2010. – 252 с.
4. Бальцерович Л. Социализм, капитализм, трансформация. Очерки на рубеже эпох / Лешек Бальцерович. – М.: Наука, 1999. – 352 с.
5. Банс В. Элементы неопределенности в переходный период / Валери Банс // Полис. – 1993. – № 1. – С. 116 - 124.
6. Барнав А. Введение во Французскую революцию. Хрестоматия по французскому материализму XVIII века. [Электронный ресурс] / Антуан Барнав. - Режим доступа: <http://pylippel.newmail.ru/documents/barnav.html>.
7. Бжезинський З. Великі перетворення / Збігнев Бжезинський // Політична думка. – 1994. – № 3. – С. 5 - 15.
8. Бирюков С. В. Модели систем управления регионами и специфика положения институтов региональной власти |/ С. В. Бирюков // Вестник Московского университета. – 2005. – № 3. – С. 63-69.
9. Блюм Р. Н. Поиски путей к свободе: проблема революции в немарксистской общественной мысли / Р. Н. Блюм. – Таллинн: Ээсти раамат, 1985.– 240 с.
10. Бляхин Л. Е., Говорухин Г. Э. Революция как «блуждающая» метафора : семантика и прагматика революционного карнавала / Л. Е. Бляхин, Г. Э. Говорухин // Политические исследования. – 2006. - № 5. – С. 58 - 74.

11. Бобіна О. Про витоки теорії революції / О. Бобіна // Сучасна українська політика. - 2008. – Вип. 13. – С. 88 - 93.
12. Богуславська К. Становлення та розвиток мережевого підходу до вивчення політичних процесів / Катерина Богуславська // Політичний менеджмент. – 2006. - № 4 (19). – С. 72 - 89.
13. Большая Российская энциклопедия / [гл. ред. М. А. Прохоров ; 2-е изд., перераб. и доп]. - СПб.: Коринт, 2004. – 1556 с.
14. Бортніков В. І. Політична участь громадян України в умовах демократичного транзиту : автореф. дис. ... д-ра. політ. наук: 23.00.02 / Валентин Іванович Бортніков. – Київ, 2008. – 35 с.
15. Брусиловська О. І. Ідеологічна трансформація країн Центральної й Східної Європи в 90-ті рр. / Ольга Іллівна Брусиловська // Дослідження світової політики. – 2001. - № 18.– С. 42 - 51.
16. Брусиловська О. І. Політико–системні трансформації в регіоні Східна Європа (1989 – 2004) : дис. ... д-ра. політ. наук. : 23.00.04 / Ольга Іллівна Брусиловська. – Одеса, 2007. – 428 с.
17. Брусиловська О. І. Посткомуністична трансформація України та Польщі : взаємний вплив економічного та політичного чинників / Ольга Іллівна Брусиловська // Перспективи. – 2003. - № 2 - 3 (22 - 23). – С. 67 - 72.
18. Брусиловська О. І. Чинник ЄС в посткомуністичній трансформації Східної Європи / Ольга Іллівна Брусиловська // Вісник ОНУ. – 2007. – № 7. – С. 157 - 167.
19. Брюке Ф. де. Форми регіоналізації в Європі / Ф. де Брюке // Організація регіональної та місцевої влади : досвід держав – членів Європейського Союзу. – К., 2005. – С. 18 - 45.
20. Бульбенюк С. С. Українське суспільство в епоху постмодерну / Світлана Степанівна Бульбенюк // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2003. – № 4. – С. 127 - 132.

21. Бульбенюк С. С. Трансформація «держави загального добробуту» в епоху постмодерну / Світлана Степанівна Бульбенюк // Борисфен. - 2004. - № 3 (153). - С. 10 - 12.
22. Бульбенюк С. С. Неоліберальні моделі модернізації у суспільствах перехідного типу : автореф. дис. ... канд. політ. наук. : 23.00.03 / Світлана Степанівна Бульбенюк. — Київ, 2004. — 20 с.
23. Волинський А. К. Стадії політичного процесу : політико-правові основи класифікації / А. К. Волинський // Політичний менеджмент. - 2004. - № 1 (4). - С. 41 - 52.
24. Воронова О. В. Європейський вибір і формування регіональної політики України / О. В. Воронова. - О.: Астропринт, 2002. - 144 с.
25. Гальчинський А. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти : [наук. видання] / Анатолій Гальчинський. - К. : Либідь, 2006. - 312 с.
26. Гальчинський А. Помаранчева революція і нова влада. / Анатолій Гальчинський. - К.: Либідь, 2005. - 368 с.
27. Гарр Т. Р. Почему люди бунтуют / Тэд Роберт Гарр. - СПб.: Питер, 2005. - 461 с.
28. Гелей С. Д. Основи політології : [навч. посіб.] / С. Д. Гелей, С. Д. Рутар.- Київ : Тов-во «Знання», 1999. - 426 с.
29. Гидденс Э. Последствия модернити / Э. Гидденс // Новая постиндустриальная волна на Западе : [Антологія] / под ред. В. Л. Иноземцева. — М.: Academia, 1999. — С. 101 – 122.
30. Гладуняк І. В. Історико-політологічні аспекти дослідження і класифікації політичних систем / І. В. Гладуняк // Держава і право. - 2000. - № 8. - С. 474 – 478.
31. Глобальні трансформації і стратегії розвитку / [О. Г. Білоус, Д. Г. Лук'яненко, О. М. Гончаренко та ін.]. - К. : Ін-т світової економіки та між нар. відн. НАН України, 1998. - 416 с.

32. Гоббс Т. Левиафан // Томас Гоббс. – Москва : Мысль, 1991. – 731 с. – (Сочинения : в 2-х т. / Т. Гоббс ; т. 2).
33. Голобородько А. Революция как проект модерна [Электронный ресурс] / Александр Голобородько. – Режим доступа : <http://www.pravaya.ru/look/17525?print=1>.
34. Голдстоун Дж. К теории революции четвертого поколения [Электронный ресурс] / Джек Голдстоун. – Режим доступа : <http://www.ruthenia.ru/logos/number/56/06.pdf>.
35. Горбатенко В. П. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть / Володимир Павлович Горбатенко. – К.: Видавничий центр «Академія», 1999. – 240 с.
36. Горовиц Л. Дональд. Различия демократий / Л. Дональд Горовиц // Век XX и мир : Пределы власти. - 1994. № 3 - 4. – С. 168 – 197.
37. Грозіцька Т. Ю. Теорії демократії в сучасній американській політичній науці : автореф. дис. ... канд. політ. наук. : 23.00.01 / Тетяна Юліївна Грозіцька. — Одеса, 2000. — 19 с.
38. Гуцин В. Зачистка власти [Электронный ресурс] / В. Гуцин. – Режим доступа : <http://www.politjournal.ru/index.php?action=Articles&dirid=73&tek=3215&issue=96>.
39. Даймонд Л. Прошла ли третья волна демократизации? / Л. Даймонд // Политические исследования. — 1999. — № 1. — С. 11 - 13.
40. Дашаківська О. Революція переходу (кінець 1980-х – початок 1990 -х років) у суспільствах Центрально-Східної Європи / О. Дашаківська // Вісн. СевНТУ. – 2010. - № 112. – С. 97 – 101.
41. Дегтярев А. А. Основы политической теории / А. А. Дегтярев. – Москва : Высшая школа, 1998. – 238 с.
42. Дегтярев А. А. Политическая власть как регулятивный механизм социального общения / А. А. Дегтярев // Политические исследования. – 1996. - № 3. – С. 78 – 93.

43. Демократия : перезагрузка смыслов : [сб. статей]. – Москва : Праксис; Центр политической конъюнктуры России, 2010. – 304 с.
44. Джарол Б. Политология. Методы исследования / Б. Джарол, Мангейм, Рич Ричард К. ; [пер. с англ.]. – Москва : Изд-во «Весь мир», 1997. – 544 с.
45. Долженков О. О. Політична система суспільства: основні підходи / О. О. Долженков // Актуальні проблеми політики. — 2000. — № 2. — С. 112 – 118.
46. Долженков О. О. Трансформація політичних систем України та Білорусі: порівняльний аналіз: дис... д-ра політ. наук / Олег Александрович Долженков. – Х., 2005. – 418 с.
47. Доцяк І. Економічні основи суспільних трансформацій в Україні: політологічний аналіз / І. Доцяк. – Острог: Вид-во Нац-го ун-ту «Острозька академія». – Випуск 3. – 2008. – С. 248 – 259.
48. Дугин А. Г. Консервативная революция / А. Г. Дугин. – М. : Арктогея, 1994. – 344 с.
49. Економіка знань : виклики глобалізації та Україна / [Під заг. ред. А.П.Гальчинського, С.В.Львовочкина, В.П.Семиноженка]. – К.: Вид-во НІСД, 2004. – 261 с.
50. Жиро Т. Политология / Т. Жиро ; [пер. с польск.]. – Х.: Изд-во «Гуманитарный Центр», 2006. – 428 с.
51. Завалько Г. А. Понятие «революция» в философии и общественных науках: проблемы, идеи, концепции. [Электронный ресурс] / Г. А. Завалько. – Режим доступа : <http://lib.rus.ec/b/257090/read#t3//>.
52. Замай И. В. Ненасилие в политических трансформациях на постсоветском пространстве : автореф. дис. ... канд. полит. наук : 23.00.02 / Игорь Валерьевич Замай. – Москва, 2007. – 22 с.
53. Зеркин Д. П. Основы политологии / Д. П. Зеркин. - Ростов на Д., 1999. – 439 с.

54. Икбаев Р. Б. Политический режим в постсоветском Казахстане : этапы и особенности трансформации : автореф. дис. ... канд. полит. наук : 23.00.02 / Рим Булатович Икбаев . – Уфа, 2010. – 20 с.
55. Иликаев А.С. Органическая демократия : политологический анализ сущности, особенностей и перспектив реализации : автореф. дис. ... канд. полит. наук. : 23.00.02 / А. С. Иликаев . - Уфа, 2005. – 22 с.
56. Ильин М. В. Демократия и демократизация / М. В. Ильин, А. Ю. Мельвиль, Ю. Е. Фёдоров // Политические исследования. — 1996. — № 5. — С. 146 – 161.
57. Ильин М. В. Ритмы и масштабы перемен. О понятиях «процесс», «изменение» и «развитие» в политологии / М. В. Ильин // Полис. – 1993. - № 2. – С. 57 – 68.
58. Ильин М. Политическая модернизация: неоконченная драма в трех действиях / М. Ильин // Стратегия. — 1998. — № 1. — С. 77 – 102.
59. Инглегарт Р. Модернизация и постмодернизация / Р. Инглегарт. - М: АCADEMIA, 1999. — С. 261 – 291.
60. Иноземцев В. Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы : [учеб. пособие для студентов вузов] / Владислав Леонидович Иноземцев. – М. : Логос, 2000. – 304 с.
61. Ирхин Ю. В. Политология : [учебное пособие.] / [под общ. ред. Ю. В. Ирхина]. – М. : Юристъ, 2002. – 511 с.
62. История политических и правовых учений : [Учебник] / [под ред. О. Э. Лейста]. – М. : Юридич. лит-ра, 1997. – 531 с.
63. История политических учений : [Учебник] / [под общ. ред. В. С. Нерсисянца]. – М. : Наука, 1998. – 538 с.
64. История политических и правовых учений : [учебное пособие] / [под ред. А. Н. Хорошилова]. – М. : Логос, 2002. – 587 с.
65. Исакова Г. Політичні процеси на пострадянському просторі: тенденції, протиріччя, перспективи / Г. Исакова // Політичний менеджмент — 2007. — № 3. — С. 128 - 134.

66. Казин Ф. А. Уроки «цветных революций» [Электронный ресурс] / Ф. А. Казин. – Режим доступа : http://www.perspektivy.info/rus/desk/uroki_cvetnyh_revoliuciiy.htm.
67. Кара-Мурза С. Г. На пороге «оранжевой» революции / С. Г. Кара-Мурза, А. А. Александров, М. А. Мурашкин, С. А. Телегин. – М.: Изд-во Алгоритм, 2005. – 306 с.
68. Кара-Мурза С. Г. Революции на экспорт / С. Г. Кара-Мурза, А. А. Александров, М. А. Мурашкин, С. А. Телегин. – М.: Изд-во Алгоритм, Изд-во Эксмо, 2006. – 528 с.
69. Карл Т. Л., Шмиттер Ф. Демократизация: концепты, постулаты, гипотезы. Размышления по поводу применимости транзитологической парадигмы при изучении посткоммунистических трансформаций / Т. Л. Карл, Ф. Шмиттер // Полис. – 2004. - № 4. – С. 6 – 27.
70. Кіш Є. Виклик демократії: політичні трансформації в Центрально-Східній Європі / Євген Кіш // Віче. – 1998. – №5. – С. 12 – 19.
71. Ковтун О. Ю. Еволюція багатостороннього співробітництва держав пострадянського простору : автореф. дис. ... канд. політ. наук. : 23.00.04 / Олена Юріївна Ковтун. - Київ, 2008. – 21 с.
72. Колодій А. Від «Сірої зони» до кольору сонця: Помаранчева революція і демократичний перехід в Україні [Електронний ресурс] / Антонина Колодій. – Режим доступу до статті : <http://www.kennan.kiev.ua/kkp/publications.htm>.
73. Колодій А., Давимук С. Політичні режими сучасності та перехід до демократії / А. Колодій, С. Давимук та ін. – Львів: НАН України, 1999. – 168 с.
74. Колодій А. «Політична трансформація в Україні: інституції та люди» / Антоніна Колодій // Ефективність державного управління. Збірник наукових праць. – Вип.12. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2007. – С. 205 - 211.
75. Комар Ю. И. Демократия и авторитаризм в третьем мире в конце XX века / Ю. И. Комар. - М.: ИНИОН РАН, 1995. – 23 с.

76. Кондорсэ Ж. А. Эскиз исторической картины прогресса человеческого разума. [Электронный ресурс] / Ж. А. Кондорсэ. - Режим доступа: <http://larevolution.ru/Books/Condorcet-0.html> .
77. Концепт «революция» в современном политическом дискурсе / [Под ред. Л. Е. Бляхера, Б. В. Межуева, А. В. Павлова]. – Санкт-Петербург : Алетейя, 2008. – 360 с.
78. Концептуальні засади взаємодії політики й управління : [навч. посіб.] / [за заг. ред. В. А. Ребкала, В. А. Шахова, В. В. Голубь, В. М. Козакова]. - Київ : НАДУ, 2010. - 300 с.
79. Коровицына Н. «Бархатные» революции как феномен массового сознания восточноевропейцев [Электронный ресурс] / Наталья Коровицына. — Режим доступа: <http://www.karamurza.ru/books/export/Chapter008.htm>.
80. Кравець Г. В. «Кольорові революції» та їх місце в політичному процесі сучасних держав / Г. В. Кравець // Науковий вісник. – 2011. - № 5 (130). – С. 182 - 191.
81. Кравець Г. В. Категорія «революція» в політичній теорії / Г. В. Кравець // Науковий вісник. – 2010. - № 18 (119). – С. 160 - 168.
82. Кравченко В. В., Пітцик М. В. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні (основи муніципального права): [навч. посіб.] / В. В. Кравченко, М. В. Пітцик. – К.: Арарат-Центр, 2001. – 176 с.
83. Краснов Б. И. Теория власти и властных отношений / Б. И. Краснов // Социально-политический журнал. – 1994. - № 6. – С. 45 – 56.
84. Кузьменко А. М. «Кольорові революції» як соціально-політичне явище кінця ХХ - поч. ХХІ століття і технологія зовнішньої інформаційно-психологічної агресії іноземних спецслужб: міжнародно-правові та безпекознавчі аспекти : [Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції] (28 квітня 2011 р.) / КУП НАН України

[редкол. Ю. С. Шемшученко, Ю. Л. Бошицький, О. В. Чернецька та ін.]. – К. : Вид-во Європ-го ун-ту, 2011. – С. 221 – 231.

85. Кузьмин П. В. Политическая деятельность : теория и практика в современной Украине : [Монография] / Петр Васильевич Кузьмин. – Симферополь : «Оригинал-М», 2007. – 456 с.
86. Кулик В. Двадцять років демократичного транзиту [Електронний ресурс] / Віталій Кулик. - Режим доступу: <http://ua.for-ua.com/authornews/2011/09/28/113259.html>.
87. Култыгин В. Теория рационального выбора — возникновение и современное состояние / В. Култыгин // Социологические исследования. — 2004. — № 1. — С. 27 – 37.
88. Курас І. Ф. Суспільні трансформації і суспільні науки: проблеми методології / І. Ф. Курас // Пам'ять століть. – 2001. – № 1. – С. 3 - 11.
89. Курас І. Ф. Українське суспільство на рубежі століть: утвердження реформаторського курсу / І. Ф. Курас // Україна на порозі ХХІ століття. - 2001. – С. 23 - 28.
90. Лебедев М. Проблемы повышения эффективности государственной власти в России / М. Лебедев // Россия и современный мир. – 1997. - № 3. – С. 36 - 51.
91. Ленин В. И. Теория насилия / Владимир Ильич Ленин. – М.: Алгоритм, 2007. – 256 с.
92. Липсет С. М., Кен-Рюн С., Торрес С. Сравнительный анализ социальных условий, необходимых для становления демократии / С. М. Липсет, С. Кен-Рюн, С. Торрес // Международный журнал социальных наук. – 1993. - № 3. – С. 5 - 25.
93. Локк Дж. Два трактата о правлении / Джон Локк. – Москва: Мысль, 1988. – 458 с. - (Сочинения : в 3-х т. / Дж. Локк ; т. 3).
94. Лужков Ю. М. Путь к эффективному государству : План преобразования системы государственной власти и управления в

- Российской Федерации / Юрий Михайлович Лужков ; [2-е изд.; доп.] – Москва : Изд-во МГУ, 2002. – 228 с.
95. Магун А. Опыт и понятие революции [Электронный ресурс] / Артемий Магун. – Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/nlo/2003/64/magun4.html>.
96. Малиновський В. Я. Трансформація територіальної організації влади України в контексті світового досвіду [Електронний ресурс] / В. Я. Малиновський. – Режим доступу // <http://democracy.kiev.ua/publications/Malinovsky.pdf#search=%D1>.
97. Мамираимов Т. Перспективы революции в Казахстане. [Электронный ресурс] / Талгат Мамираимов. – Режим доступа: <http://www.sarap.kz/rus/view.php?id=418>.
98. Маркс К., Энгельс Ф., Ленин В. И. О диалектическом и историческом материализме [Электронный ресурс] / Карл Маркс, Фридрих Энгельс, Владимир Ильич Ленин. - Режим доступа : <http://psylib.org.ua/books/maenl01/index.htm>.
99. Марксистско-ленинская социология : [уч. пособ.] / [под. ред.: Н. И. Дряхлова, Б. В. Князева, В. Я. Нечаева]. - М. : Моск. ун-т, 1989. – 288 с.
100. Мацієвський Ю. Між авторитаризмом і демократією: політичний режим після «помаранчевої революції» [Електронний ресурс] / Юрій Мацієвський. – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=63&c=1399>.
101. Мацієвський Ю. Незакінчений транзит в Україні: спроба періодизації (в контексті президентських виборів 2010 р) [Електронний ресурс] / Юрій Мацієвський – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/Sup/2008_14.pdf.
102. Мацієвський Ю. Помаранчева революція крізь призму транзитології / Юрій Мацієвський // «І». – 2005. – № 40. - С. 29 - 39.

103. Мачкув Е. Преобразование коммунистического тоталитаризма и посткоммунистическая системная трансформация: проблемы, концепции, периодизация / Е. Мачкув // Полис. – 2000. – № 4. – С. 38 - 59.
104. Мегатренды мирового развития / [Под ред. М. В. Ильина, В. Л. Иноземцева]. – М.: Экономика, 2001. – 295 с.
105. Мейтус В., Мейтус В. Массы, движения, революции / Владимир Мейтус, Виктор Мейтус. – К.: Ника-Центр, 2008. – 504 с.
106. Меркель В., Круассан А. Формальные и неформальные институты в дефектных демократиях / В. Меркель, А. Круассан // Политические исследования. – 2002. - № 1. – С. 6 – 17 ; № 2. – С. 20 - 30.
107. Мирзоев С. Гибель права: легитимность в «оранжевых революциях» / Сергей Мирзоев. – М.: «Европа», 2006. – 232 с.
108. Михайловский А. В. К политической философии консервативной революции / А. В. Михайловский // Теоретический альманах Res cogitans. – М. : Изд. дом «Юность», 2007. – С. 125–149.
109. Михайловский А. В. Консервативная революция : апология господства / А. В. Михайловский // Концепт «Революция» в современном политическом дискурсе ; [под ред. Л. Е. Бляхера, Б. В. Межуева, А. В. Павлова]. – СПб. : Алетейя, 2008. – С. 264–283.
110. Михайловский А. В. Политическая публицистика Эрнста Юнгера в интеллектуальной истории Веймарской Германии / А. В. Михайловский // Политические статьи 1923–1933 гг. – М. : «Скимень», 2008. – С. 317–362.
111. Михальченко Н. И. Украинское общество: трансформация, модернизация или лимитроф Европы? / Н. И. Михальченко. - К.: Ин-т социологии НАНУ, 2001. – 440 с.
112. Мухаев Р. Т. Теорія політики : учебник для студентів вузів / Рашид Тазитдинович Мухаєв. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 623 с.

113. Наумкіна С. М. «Третя хвиля» демократизації : підсумки і перспективи. Аналіз зарубіжних концепцій [Текст] / Світлана Михайлівна Наумкіна // Політичний менеджмент. - 2004. - № 2. - С. 162 - 170.
114. Норт Д. Інститути, процеси та функціонування економіки / Д. Норт. - Київ : Основи, 2000. – 198 с.
115. Орзих М. П. Не допустить эффекта «балканизации» / М. П. Орзих // Голос України – 1993. - № 17. – 6 июля.
116. Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори / Х. Ортега-і-Гасет ; [пер. з іспан. І. Сахна]. - К.: Основи, 1994.- 424 с.
117. Пасісніченко В. Чому тьмяніють «кольорові революції»? Парадокси теоретичного аналізу / Віктор Пасісніченко // Наукові записки. - Острог, 2008. – Вип. 3. – С. 25 - 37.
118. Пендрік К. Карнавал революції. Центральна Європа 1989 року / К. Пендрік. – К.: Часопис «Критика», 2007. – 472 с.
119. Политология : Краткий энциклопедический словарь-справочник / [Отв. ред. Ю. С. Борцов, науч. ред. И. Д. Коротец]. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1997. – 623 с.
120. Политическая наука : новые направления / [пер. с англ. М. М. Гурвица, А. Л. Демчука, Т. В. Якушевой ; науч. ред. Е. Б. Шестопап]. – М. : Вече, 1999. – 816 с.
121. Політична система сучасної України : особливості становлення тенденції розвитку / [під ред. Ф. М. Рудича]. - К. : Парламентське видавництво, 1998. - 323 с.
122. Політологічний енциклопедичний словник / [Упор. В. П. Горбатенко ; за ред. Ю. С. Шемшученко, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенко ; 2-е вид. - доп. і перероб.]. – К. : Генеза, 2004. – 736 с.
123. Політологія посткомунізму: Політичний аналіз посткомуністичних суспільств / [Кер. авт. кол. В. Полохало]. – К.: Політична думка, 1995. – 368 с.

124. Поліщук М. Актуальні проблеми дослідження політичного процесу в Україні / М. Поліщук // Політичний процес в Україні : стан та перспективи розвитку. - 1999. – С. 7 – 12.
125. Поліщук І. О. Політичні перетворення у регіоні Східної Європи. Посткомуністичний транзит Росії та Польщі: політико-культурний вимір / І. О. Поліщук // Політологічні та соціологічні студії. – 2010. – С. 373 – 383.
126. Полохало В. Политология посткоммунистических обществ в Украине и России. К методологии политического анализа / В. Полохало // Полис – 1998. – № 3 – С. 7 - 15.
127. Полохало В., Слісаренко А. Політичний процес і політична еліта / В. Полохало, А. Слісаренко // Політична думка. – 1993. – № 1. – С. 11 - 14.
128. «Помаранчева» революція. Версія, хроніка, документи / [Упоряд. М. Погребінський]. – К.: Оптима, 2005. – 416 с.;
129. Посткоммунистические трансформации: векторы, направление, содержание / [Под ред. О. Д. Куценко; со-редактор С. С. Бабенко]. – Харьков: Изд. Центр Харьк. Нац. ун-та им. В. Н. Каразина, 2004. – 418 с.
130. Пречан В. Чехословакия на пути к демократической революции [Электронный ресурс] / В. Пречан. — Режим доступа: http://history.machaon.ru/all/number_07/anonsvak/revolution/prechan/index.html.
131. Прудник М. На теренах колишнього СРСР відбулося п'ять кольорових революцій [Електронний ресурс] / Михайло Прудник. – Режим доступу до статті : <http://1tv.com.ua/uk/news/2010/11/22/2587>.
132. Путин В. В. Избранные речи и выступления / В. В. Путин. - М.: Книжный мир, 2008. – 480 с.
133. Пшеворский А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке / А. Пшеворский. – М.: Прогресс, 1990. – 808 с.

134. Растоу Д. А. Переходы к демократии: попытка динамической модели / Д. А. Растоу // Полис. – 1995. – № 5. – С. 5 - 15.
135. Ревель Ж.-Ф. Відживлення демократії / Ж-Ф. Ревель. — К.: Критика, 2004. — 588 с.
136. Романюк О. І. Посттоталітарна трансформація як специфічний тип демократичного транзиту / О. І. Романюк // Вісник ХНУ. – 2001. – № 518. – С. 71 - 78.
137. Романюк О. І. Національне питання в контексті проблем посттоталітарної трансформації українського суспільства / О. І. Романюк // Вісник ХНУ. – 2001. – № 504. – С. 238 - 245.
138. Романюк О. Моделі посткомуністичних трансформацій / О. Романюк // Політичний менеджмент. – 2006. – № 3 – С. 35 - 50.
139. Романюк О. Посткомуністичні революції / О. Романюк // Політичний менеджмент. – 2005. – № 4 (13). – С. 16 – 28.
140. Романюк О. І. Проблема типологізації політичних режимів в контексті аналізу демократичних транзитів / О. І. Романюк // Вісник ХНУ. – 2002. – № 555. – С. 16 - 25.
141. Романюк О. Суспільно-політичні трансформації в новоутворених посткомуністичних країнах: спроба системного аналізу / О. Романюк // Людина і політика. – 2003. – № 5. – С. 3 - 11.
142. Романюк О. І. Трансформації посткомуністичних суспільств: методологічні проблеми дослідження / О. І. Романюк // Вісник ХНУ. – 2007. – № 760. – С. 240 – 247.
143. Ротар Н. Ю. Участь громадян України у циклічних політичних процесах трансформаційного періоду : автореф. дис. ... д-ра. політ. наук. : 23.00.02 / Наталія Юріївна Ротар. – Чернівці, 2007. – 39 с.
144. Руденко А. Ф. Кінець ери «кольорових революцій»? [Електронний ресурс] / А. Ф. Руденко. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/23_D_2009/Politologia/49296.doc.htm.

145. Рудік О. М. Консолідація демократичного режиму як ключовий етап демократизації / О. М. Рудік // Вісник УАДУ. – 2001. – № 1. – С. 268 – 275.
146. Рудік О. М. Процес демократизації «третьої хвилі» та особливості його розвитку у посткомуністичних країнах : автореф. дис. ... канд. полит. наук : 23.00.02 / Олександр Миколайович Рудік. – Одеса, 2003. – 17 с.
147. Рудік О. М. Україна в контексті демократичних транзитів «третьої хвилі» / О. М. Рудік // Вісник УАДУ. – 2000. – № 1. – С. 149 – 156.
148. Рябчук М. Українська трансформація: між демократією і авторитаризмом [Електронний ресурс] / М. Рябчук. – Режим доступу : <http://www.bigyalta.com.ua/story/7228>.
149. Сапрыкин Ю. М. Политическое учение Гаррингтона. Из истории идейно-полит. борьбы в годы англ. буржуазной революции XVII в. [Текст] / Ю. М. Сапрыкин. - М. : Издательство МГУ им. М. В. Ломоносова, 1975. - 204 с.
150. Семёнов Ю. И. Философия истории. Общая теория, основные проблемы, идеи и концепции от древности до наших дней / Юрий Иванович Семёнов. - М.: Изд-во «Современные тетради», 2003. – 776 с.
151. Сморгунов Л. В. Сетевой подход к политике и управлению / Л. В. Сморгунов // Политические исследования. – 2001. - № 3. – С. 103 – 113.
152. Сорокин П. А. Долгий путь / Питирим Александрович Сорокин. – Сыктывкар : СЖ Коми, 1991. - 344 с.
153. Сорокин П. А. Социология революции / Питирим Александрович Сорокин. - М.: «Территория будущего»; Росспэн, 2005. - 768 с.
154. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / Питирим Александрович Сорокин. - М.: Республика, 1992. - 544 с.
155. Стародубровская И. В., Мау В. А. Великие революции от Кромвеля до Путина / Ирина Викторовна Стародубровская, Владимир Александрович Мау ; [2-ое изд. ; пер. идоп.]. - М.: Вагриус, 2004. – 499 с.

156. Троцюк М. М. Політичні режими України та Грузії після «кольорових революцій» [Електронний ресурс] / М. М. Троцюк. – Режим доступу: <http://eprints.oa.edu.ua/868/1/3.pdf>.
157. Фергюсон А. Очерк истории гражданского общества / Адам Фергюсон ; [пер. с англ. под ред. М. А. Абрамова]. - М.: РОССПЭН, 2000. - 389 с.
158. Философский словарь / [Под ред. И. Т. Фролова ; 4-е изд.]. - М.: Политиздат, 1981. - 445 с.
159. Фісун О. Політичний режим України у порівняльній перспективі / О. Фісун // Стратегічні пріоритети. – № 1 (6). – 2008. – С. 5 - 12.
160. Фісун О. А. Демократія, неопатрімоніалізм і глобальні трансформації / О. А. Фісун. - М. - Харків: Константа, 2006. - 352 с.
161. Фукуяма Ф. Просмотры // Русский журнал. - 1997. – С. 12 – 25.
162. Хантингтон С. Будущее демократического процесса: от экспансии до консолидации / С. Хантингтон // Мировая экономика и международные отношения. – 1995. - № 6. – С. 87 – 94.
163. Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах / С. Хантингтон. – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – 480 с.
164. Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века / С. Хантингтон. – М.: РОССПЭН, 2003.- 386 с.
165. Цыганков А. П. Современные политические режимы: структура, типология, динамика [учебное пособие]. – М.: Интерпракс, 1995. – 298 с.
166. Чеботарев А. Революция сверху: быть или не быть? [Електронний ресурс] / Андрей Чеботарев. – Режим доступа: <http://www.ia-centr.ru/expert/10297/>.
167. Черній А. Л. Чинник кризовості у трансформуванні суспільно-політичних систем перехідного періоду: автореф. дис.. ... канд. полит. наук : 23.00.04 / Алла Леонідівна Черній . – К., 2004. – 21 с.
168. Чумиков А. Н. Демократизация в России как саморазвивающаяся система и как политически управляемый процесс [Електронний ресурс] /

- А. Н. Чумиков. Режим доступа : [http://www Chumikov.com.pdf](http://www.Chumikov.com.pdf) – Foxit Reader 1.3 – [chumikov.pdf].
169. Шабо Ж.–Л. Государственная власть: конституционные пределы и порядок осуществления [Электронный ресурс] / Ж.–Л. Шабо // Полис. – 1993. – № 3. - Режим доступа к статье : <http://www.politstudies.ru/N2004fulltext/1993/3/20.htm>.
170. Шайхутдинов Р. Г. Киргизия – 2005: «Домотехника на марше» [Электронный ресурс] / Р. Г. Шайхутдинов. - Режим доступа : <http://polit.ru/article/2005/04/06/demot/>.
171. Шайхутдинов Р. Г. Демократия в условиях «спецоперации»: как убить государство [Электронный ресурс] / Р. Г. Шайхутдинов. - Режим доступа : http://www.otechestvo.org.ua/analitika/2004_12/an_17_02.htm.
172. Шайхутдинов Р. Современный политик : охота на власть / Руслан Шайхутдинов. – М. : Європа, 2006. – 616 с.
173. Шарп Д. От диктатуры к демократии [Электронный ресурс] / Джин Шарп. – Режим доступа: <http://3dway.org/files/sharp.pdf>.
174. Шахид Ю. Глобализация и локализация : изменение форм развития / Ю. Шахид // Трансформация. – 1999. - № 4. – С. 11 - 19.
175. Штомпка П. Социология социальных изменений [Электронный ресурс] / Петр Штомпка. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/belin/16.php.
176. Эвола Ю. Критика фашизма : взгляд справа / Ю. Эвола // Люди и политика, 2007. – С. 269 – 423.
177. Эйдельман Н. Я. «Революция сверху» в России / Н. Я. Эйдельман. - М.: Книга, 1989. — 176 с.
178. Юнгер Э. Время судьбы / Э. Юнгер // Политические статьи. – М. : «Скимень», 2008. – С. 94 – 99.
179. Юрьев Д. Как сделать революцию («Оранжевые политтехнологии») [Электронный ресурс] / Дмитрий Юрьев. - Режим доступа : http://www.patriotica.ru/actual/yurjev_orange.html.

180. Якушик В. М. Проблемы теории революционно-демократического государства / В. М. Якушик. – К.: УМК ВО, 1991. – 196 с.
181. Ackerman Bruce. We the People. 1. Foundations. Cambridge (Ma); London (England): The Belknap Press of the Harvard University Press. – 1995. – x, 369 p.
182. Arendt H. On Revolution / Hannah Arendt. - New York: Penguin, 1987. – 356 p.
183. Brzezinski Z. The Grand Failure: The Birth and Death of Communism in the Twentieth Century / Z. Brzezinski. – New York: Collier books, 1990. – 420 p.
184. Espana: un presente para el futuro / J. Linz et al. – Madrid: Instituto de Estudios Econymicos, 1984. – 198 p.
185. Kuzio T. “The National Factor in Ukraine’s Quadruple Transition” // Contemporary Politics, Vol. 6, No. 2 (June) 2000. – P. 141-164.
186. Lippert B. The Pressure of Europeanisation: From Post-communist State Administrations to Normal Players in the EU System / B. Lippert, G. Umbach. – Baden-Baden : Nomos, 2005. – 325 p.
187. Morlino L. Constitutional Design and Problems of Implementation in Southern and Eastern Europe / L. Morlino // J. Zielonka. Democratic Consolidation in Eastern Europe. – Oxford : Oxford University Press, 2001. – V. 1: Institutional Engineering. – 506 p.
188. Nations in Transit 2004. Democratization in East Central Europe and Eurasia / Ed. A. Motyl, A. Schnetzer. – N.Y.: Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2004. – XVII, 666 p.
189. O’Donnell G., Schmitter P. C. Transition from Authoritarian Rule / Tentative Conclusions about Uncertain Democracies / G. O’Donnell, P. C Schmitter. – Baltimore, London: Johns Hopkins University Press, 1986. – 334 p.
190. Skocpol T. States and Social Revolutions / Theda Skocpol. - Cambridge University Press, 1979 . - 407 p.

191. Smelser N. J. Theory of Collective Behavior / N. J. Smelser. - New York : Free Press, 1963. – 342 p.
192. Smith W. C. The Political Transition in Brazil: From Authoritarian Liberalization and Elite Conciliation to Democratization Comparing New Democracies ; [Ed. by E. A. Baylora] / W. C. Smith //. – Boulder: Westview, 1987. – 356 p.
193. Stepan A. The State and Society: Peru in Comparative Perspective / A. Stepan. – Princeton: Princeton University Press. - 1978. – 402 p.
194. Tilly Ch. From Mobilization to Revolution / Ch. Tilly. - N.Y.: Random House, 1978. – 289 p.
195. Ukraine and Russia: Divergent Political Paths / [Analysis & Commentary: By Alexander Motyl] // Open Democracy Online, London, August 17, 2006 : <http://www.opendemocracy.net/home/index.jsp>.
196. Way Lucan. The real causes of the color revolutions / Lucan Way // Journal of Democracy Volume. – 2008. - № 3. – P. 56 – 69.